

هوش دیجیتال

و فرهنگ عمومی جامعه

سید میثم موسوی

تصویرگر

امیر مرادی

استادیار گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه فرهنگیان کرمانشاه

چکیده

تأثیر دنیای دیجیتال بر دانش‌آموزان مدت‌ها قبل از همه‌گیری کووید ۱۹ آغاز شد و در دوران قرنطینه کرونا گسترش یافت. دنیای دیجیتال با وجود مزایای منحصربه‌فردش، چالش‌هایی را نیز برای حوزه‌هایی نظیر فرهنگ، آموزش و اقتصاد به بار آورده است، چرا که سرعت پیشرفت فناوری دیجیتال بسیار بیشتر از آن است که ما بخواهیم از نظر آموزش‌ها، سیاست‌ها و فرهنگ با آن سازگار شویم. لذا هدف نوشتار حاضر بررسی رابطه هوش دیجیتال و فرهنگ عمومی جامعه است.

مقدمه

اگر در گذشته بهره هوشی (IQ) یا هوش هیجانی (EQ) ملاک طبقه‌بندی و موفق یا ناموفق بودن افراد شمرده می‌شدند، امروزه هوش دیجیتال (DQ)^۱ جایگزین آن‌ها شده است. هوش دیجیتال را در سال ۲۰۱۶ مؤسسه هوش دیجیتال وارد ادبیات این حوزه کرد و آن را برای سنجش توانایی‌های فردی که امکان مدیریت چالش‌های دیجیتال را فراهم می‌کند، به کار برد. هوش دیجیتال به معنای مجموعه‌ای از قابلیت‌ها و توانایی‌های اجتماعی، روانی و تشخیصی است که افراد را به مواجهه عالمانه با چالش‌ها و انطباق با نیازهای زندگی دیجیتال قادر می‌کند.

هوش دیجیتال به معنای مجموعه‌ای از قابلیت‌ها و توانایی‌های اجتماعی، روانی و تشخیصی است که افراد را به مواجهه عالمانه با چالش‌ها و انطباق با نیازهای زندگی دیجیتال قادر می‌کند

دیجیتال، به پیش‌نیازهای اساسی آینده شغلی افراد و رفاه جوامع تبدیل شده است و مؤلفه‌های اساسی توسعه مهارت‌ها برای نیروی کار آینده جامعه محسوب می‌شود.

هوش دیجیتال و فرهنگ عمومی

مواجهه فرهنگ عمومی جامعه با هر فناوری مدرن در ابتدا به شکل مقاومت و نوعی نگرانی است، اما آن‌ها با گذشت زمان و گسترش و قدرت یافتن فناوری نوظهور به‌عنوان نیاز زندگی بشر، خود را به تدریج بر فرهنگ جامعه تحمیل می‌کنند و حتی سنتی‌ترین فرهنگ‌ها در جوامع به ناگزیر آن پدیده نو را می‌پذیرند. اما امروزه این موضوع که هوش دیجیتال یکی از عوامل مهم فرهنگ‌سازی و البته تجلی فرهنگ در جامعه است و اصلاً فعالیت رسانه‌ای خود یک کنش فرهنگی محسوب می‌شود، بدیهی است. به عبارت دیگر، فضای دیجیتال فضای اجتماعی جدیدی است که رسانه‌های دیجیتال به آن میدان می‌دهند و فرهنگ مجازی نیز بر فرهنگ‌هایی ناظر است که در فضای اجتماعی برخط شکل می‌گیرند. امروزه نه یک فرهنگ مجازی، بلکه انواعی از فرهنگ‌های مجازی وجود دارند که به‌عنوان نوعی صورت‌بندی اجتماعی، پیوند عمیقی با شرایط مادی زندگی واقعی و روزمره ما دارند.

فرهنگ‌های مجازی، برخلاف برخی نگرش‌ها، در

اهمیت و ضرورت آشنایی و یادگیری هوش دیجیتال در هزاره سوم آن است که امروزه زندگی بشر در حوزه‌های آموزش و پرورش، اقتصاد، سیاست و فرهنگ، بیش از پیش به هوش دیجیتال وابسته شده است و همه شهروندان جامعه باید آموزش‌های شهروند دیجیتال را فرا گیرند. از سوی دیگر، برخلاف ضرب هوشی، هوش دیجیتال اکتسابی است و باید توانایی آن در شهروندان هر جامعه ایجاد شود. همچنین شایستگی‌های مرتبط با هوش دیجیتال از قبیل سواد، مهارت‌ها و آمادگی

با مقولاتی همچون جنسیت، نژاد، طبقه، اشکال نمادین فرهنگی، اقتصاد، سیاست و هویت مرتبطاند. بنابراین، اگر سیاست و منفعتی در تولید فرهنگ‌های فضای مجازی وجود داشته باشد، به احتمال بسیار زیاد سیاستی هم در مصرف آن‌ها وجود دارد (پرامودی، ۱۳۹۶).

نتایج پژوهش‌های مؤسسه هوش دیجیتال (۲۰۲۰) بیانگر این موضوع است که نمره هوش دیجیتال با توانایی‌های روان‌شناختی هم‌بستگی مستقیم دارد. براساس پژوهش‌ها، این نمره به‌صورت معکوس با خطرات مجازی و به‌صورت مستقیم با توانایی‌های فردی رابطه معنادار دارد. مطالعه‌ای که اخیراً در مورد ۳۸ هزار کودک ۸ تا ۱۲ سال در ۲۹ کشور انجام شده، به این نتیجه رسیده است که بیش از نیمی از این

واقعیت‌های زندگی روزمره انسان ریشه دارند و با آن در تعامل‌اند. فضا و فرهنگ دیجیتال، پدیده و موجودی مستقل از دنیای مادی نیست، بلکه در پیوند و تعامل با دنیای مادی قرار دارد. هرچند فرهنگ تعیین می‌کند چه شکل‌هایی از فناوری و هوش دیجیتال شکل بگیرند و توسعه یابند، اما این فناوری‌ها نیز به نوبه خود فرهنگ‌ها را شکل می‌دهند. بنابراین، رابطه‌ای دوسویه میان این دو وجود دارد. همان‌طور که یک فناوری خاص شرایط مادی و فرهنگی جامعه را تغذیه می‌کند، خود نیز تغذیه‌شده جامعه و فرهنگ است. در نتیجه، فرهنگ‌های دیجیتال همانند پدیده‌هایی از قبیل تلویزیون، فیلم و ورزش نوعی صورت‌بندی اجتماعی هستند که سیاست فرهنگی خاص خود را دارند و از این منظر،

بزرگ‌سالی و بهره‌مندی از هوش دیجیتال، نه تنها مزیت، بلکه امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر تلقی می‌شود. از این‌رو جامعه برای رفاه اجتماعی، سازمان‌ها برای بقا و افراد برای موفقیت، به فراخور کسب‌وکار خود، باید به این قابلیت‌ها و شایستگی‌های کلیدی مجهز شوند.

پی‌نوشت‌ها

۱. استادیار گروه علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فرهنگیان کرمانشاه، پست‌الکترونیک: amirmoradi8@yahoo.com

2. Digital quotient
3. DQ Institute
4. Digital identity
5. Digital use
6. Digital safety
7. Digital security
8. Digital emotional intelligence
9. Digital communication
10. Digital literacy
11. Digital rights

منابع

۱. پرامودکی، نایار (۱۳۹۶). درآمدی بر رسانه‌های نوین و فرهنگ‌های مجازی. ترجمه سعیدرضا عاملی و گودرز میرانی. انتشارات سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. تهران.
۲. جوادی‌فر، مهدی (۱۴۰۰). هوش دیجیتال چیست و چه چارچوب‌هایی دارد. ماهنامه اطلاع‌رسانی، پژوهشی، تحلیلی و فرهنگی. پیاپی شماره ۹۵.
3. Park, Yuhyun (2016). 8 digital skills we must teach our children. Available at: <https://www.weforum.org/agenda/2016/06/8-digital-skills-we-must-teach-our-children/>
4. DQ Institute. (2020). Child Online Safety Index. A Findings and Methodology Report. Available at:
5. <https://www.dqinstitute.org/wp-content/uploads/2020/02/2020-COSI-Findings-and-Methodology-Report.pdf>.

کودکان در معرض حداقل یک تهدید مرتبط با اینترنت مانند مشاهده محتوای ضداخلاقی، تجاوز به حریم خصوصی، به‌اشتراک گذاشتن اطلاعات شخصی و خانوادگی، برقراری تعامل و ارتباط برخط با افراد بیگانه و وابستگی اعتیادگونه به بازی‌های رایانه‌ای هستند. بنابراین، اگر خانواده، نظام آموزشی و جامعه به‌عنوان متولیان فرهنگ‌سازی و تربیت، جا، جوهرهای تربیتی و شاخص‌ها و دستورالعمل‌های مشخص را برای زندگی دیجیتال کودک و نوجوان نداشته باشند، کودکان و نوجوانان در حوزه هوش دیجیتال به حال خود رها می‌شوند و پیامدهای آن بسیار مخرب است.

هوش دیجیتال به‌عنوان مجموعه‌ای از قابلیت‌ها و توانایی‌های اجتماعی، روانی و تشخیصی، می‌تواند ضمن تثبیت افکار، اعتقادات، ارزش‌ها، هنجارها و اخلاقیات، زمینه اصلاح نگرش‌های عمومی افراد جامعه نسبت به آیین، آداب و رسوم، سنت‌ها، سبک زندگی، نمادها و نهادهای اجتماعی، زبان، هنر و قوانین را فراهم آورد. در واقع هوش دیجیتال از طریق الگوهای رفتاری، اصلاح تفسیرهای شناختی، شکل‌دهی به باورها، تصویرها و ذهنیات اجتماعی، جهت‌دهی به افکار عمومی، جامعه‌پذیری هنجارها و ارزش‌ها از توان فرهنگی بالایی برخوردار است.

در پایان می‌توان چنین نتیجه گرفت که در عصر فرهنگ دیجیتال (فرهنگ‌هایی که در فضاهای اجتماعی برخط شکل می‌گیرند و یا با این فضاها در ارتباط هستند) و حکومت هوش دیجیتال، آموزش و یادگیری صلاحیت‌هایی همچون مهارت، سواد و آمادگی دیجیتال از دوران کودکی تا

کسب مهارت‌ها و توانایی‌های هوش دیجیتال باید در ارزش‌های انسانی مطلوب مانند احترام، همدلی و احتیاط ریشه داشته باشد، چرا که استفاده عاقلانه و مسئولانه از فناوری را تسهیل می‌کند

برای دسترسی به متن کامل این مقاله و منابع آن اسکن کنید.